

Իսկիծով կ'արձանագրենք ԹԵՈԴԵԿի յանկարծական մահացումը, որ տեղի ունեցած է Փարիզ, **Մասիս** Տպարանի իր խցիկին մէջ, 1928 Մայիս 23-24 **ԴՇ-ԵՇ** զիշերը, ուղեղային կարուածի նեւրոսնով եւ Ս. Յովհաննէս Եկեղեցւոյ հոգածութեամբ բաղումով՝ Փանթէնի գերեզմանոցը (149^e Division, 18^e Lingne, 21^e Fosse):

Թեոդիկ, ընկել է. Պալեպի, ուսումը առած է Իսկիւսար, Պերպլեան վարժարանի մէջ: Մեծոյ մասնաւոր խնամով մշակած է մայրենի բարբառը եւ եղած է հարուստ գրողներէն մին արդի աշխարհաբարին:

Բայց պէ՛տ է չտախաճանցել իր հարուստ բառագիտութեան արժէքը:

Թեոդիկ իր **ՏԱՐԵՑՈՅՑ**ով անմրցելի դիրք մը բռնեց վերջին հաւորդ դարու ընթացիկն՝ հայ հրապարակագրութեան մէջ:

Իր կեանքը այնչեղութիւն մը եղաւ. բնանենկան կեանքի մէջ դժբախտ, առեւտրական հրապարակի վրայ ամակամաւոր պատշաճայ մը, — իսկ կենդանի նախասակ մը՝ Կ. Պալիս հայ մատուցական փողանգին դէմ լարումը դառնալին մէջ:

Թեոդիկ իր հրաւայի ազատւումէ ետք՝ որբերու նէս ապրեցաւ Բորժուի մէջ, յետոյ Կիպրոս անցաւ եւ հաշտակալ եղաւ Մելնոնեան հաստատութեան մէջ:

Կը փախաւէր Երուսաղէմ գալ եւ Ս. Յակոբի հովանոցն ներել. շարունակել իր գրական աշխատանքը իրեն անվերջար-վանական, բայց Փարիզ առաւ իր շունչը:

Իրական կորուստ մըն է Թեոդիկ մեր հայ բանասիրութեան համար: Անվնաս պրպտում եւ հետապնդում, անդուլ պարապմունք, սննդան վասակ եւ գրկանք — այս եղաւ իր կեանքին վերջին փուլը, մինչեւ որ փուլ եկաւ ինքն իսկ, իր սննդախնայեան մէջ, 1929-ի **Տարեցոյց**ին վրայ աչի յոյս բախած ասէն:

Քանի մը մտքեղծութիւններ իր նամակներէն, որոնք հաւաքաս զիծեղով կը պակեւեցանք իր հոգեկան շագնապն ու ժիզիական փայտայտը այս չափի:

1927 Դիսմ. 20ին կը գրէր — «Շատ կ'աղաչեմ, ակամջի ետեւ մի՛ ձգէք այս խնդիրս, նոյնա որ ապրուստ **Տարեցոյց**էն միայն կ'ակնկալեմ սա անբոշակ կացութեան մէջ, ժամանակա ամբողջ նախած շարեկան հրատարակութեան, որպէս զի կարենամ մրցիլ նման երկերու շատութեան դէմ ու մասամբ ներմակեւել ելլեմ»:

Դիսմ. 26ին նոր խնդրանքներ ընելու առթիւ կը գրէր.

— «Եթէ Պալայ նոյն մասնագործարանին մօտ ըլլայի, գերեւ կը կացուցանէի զձեզ այն յոգնութենէն. Ինչ օգուտ. հակասաբարւած է եղեր ինձ՝ երկիր երկիր ապրիլ քափառական եւ անմասեան»

1928 Յով. 19ին, գրեց՝ իր ուզածը փրցնել ետք.

— «Ճիշդ ու ճիշդ ուզածս էր ան: Շատ ապրիլ որ ձեր բազմազարդ վիճակին մէջ նախն ժամանակ կը գտնէր եւ մէկ խօսքս երկուր չընելով խնդրէ կը գտնէր անմասեան Թեոդիկին, յաշխենական պատգաւսն եւ կերպիս իւր շուշակ արեղաս անսխմա»

Քանի մը որ տառաջ ստացայ նաեւ այն հարկաւոր հասար որ «Ազգայնաստման էր: Լուսերու մէջը պատկի վարժապետիկ եւ Աստուած ձեր յուսերակն անձեզ պանէ՛ պապիսի գործերու համար որպէս զի կարենամք աչի յոյս բախել յաներան: Քարայնակ խցիկս որ զարանին մէկ անկիւնն է՝ զիշերները պալանս կը դառնայ աչիս, երբ մէկ միայնակ կը սնին, բարբառ փելով անոր էշերուն մէջ: . . . Կ'աշխատեմ նաեւ, մէկ կողմէն, ձեռապիւր հասցնելու համար գրառարիս: Ո՛ր պիտի յանցի այս կեանքս: «Սին յի վերջին քիւլին մէջ գրախոս Ք. ին (ս՛վ է) մազբանք՝ 1930ին քիւնէտիւս մասին՝ իրականանայ՝ իսկ, պիտի մնամ ձրմբոցուն բղեղովս ան որ այսօր եւ ինքս եմ, ամէն հայնոյնէրէ կ'առնվին ձեռք հաւած եւ զայրիկայք դիպի գերեզման հայ ժողովուր վրայ»:

Յնվ. 20-ին կը գրէր.

— «Այսօր սիրելի մեր Լ. Բաւալեան խցիկս այցելեց ու որպիսութիւն հարցուց: Ըսեմ այս առթիւ, քիւլիւնայր խոստացաւ 29ի հասարիս գրական բաժնեւեան վերին հակադրութիւնը կատարել եւ լուսագոյն քիւլադուրիւններ ալ ընելով»:

Ապրիլ 21ին կը գրէ. իր վերջին նամակն եղաւ այս. — «Ի ձեռիս ունիմ ձեր **Մարտ 24** քուակիր նամակը: Ներեցէ՛ք այսման ուռ պատասխանելուս: Դիշերներ շատ կը հասիլ կոր՝ գրառարապետիս ձեռապիւր հասցնելու համար: Կիպրոս շատ աւելի հանգիստ էի քան հոս: Տպարան ու խմբագրատն ըլլալուն զանաւոր սեղօ. սենեակս ալ անբոշակ վրայ, ցերեկները համազորներ կը մնէ հոնկէ ու զիս ժամապահաւ կ'ընէ: Թո՛ղ որ մէկ կողմէ որախս ալ եմ. այնքան կարօք բաւելի միսս կողմէներ՝ Հայրու դէմէն»:

Թեոդիկ կը մտնի կիսակատար բողով իր **Տարեցոյց**ի մէջ արեւ կարեւոր անխալ գործեր, որոնցմէ կ'արժէր որ զարգուէր առջին առթիւ իր **ԴՈՒՆ**էն: Իր միսս գործերն են, **Պալայ Հայնիկար** (պատկուած Խովհանեան մրցանակով 1905ին), **Տիպ ու Տառ**, **Կողմնորդ**, **Տարաւար**, **Յուշարձան**:

Իր ձեռապիւրները, իր հաւաքած նիւթերը պէ՛տ է որ պանդանուն ինամով:

Իսկ իր **Մասնագործարան**, զոր Երուսաղէմ պիտի փոխադրէր, եթէ հաստատուէր հոս, շատ ցանկալի է որ դարձնայ Ս. Յակոբի յանձնուր իր որդւոյն Պրն. Վանալին կողմէն, իրեն կատարումը իր հօր փափաքին եւ իրեն մատուց յիւսակ մը գրչի անխոնջ վասակալու որի մը:

Կը յուսամք քէ Տիպ Լ. Բաւալեան, որ արդէն ասանձած է պատասխանաբարութիւն մը Թեոդիկի **Տարեցոյց**ին գրական եւ գեղարուեստական բաժնին մէջ, «Մասիս» տպարանի վարիչ Տիպ Զ. Տէր-Ներսէսեանի նէս ի գլուխ պիտի հանէ: 1929-ի **Տարեցոյց**, որ վասան էնք քէ ընէր գործ մը պիտի ըլլայ:

Թեոդիկի յիւսակին կարելի չէ անկէ ասկի խորհրդաւոր կորով մը արձանագրել իրեն յետմահու անմիջական հրատարակութիւն մը:

Բ. Ե.